

LUPTA PENTRU NAȚIONALITATE.

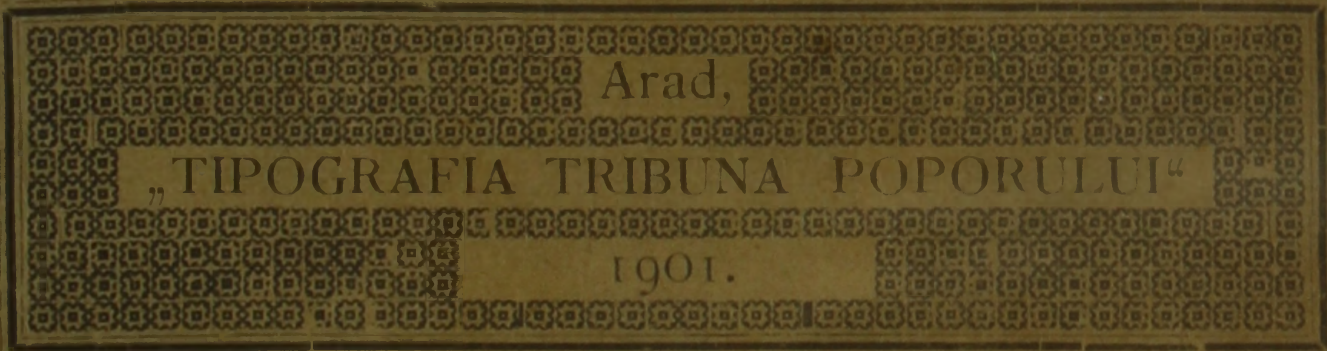
Vorbirea

rostită în adunarea generală dela 2/15 Maiu

a congregațiunei comitatului Brașov

de

VASILIE GOLDIȘ.

Arad,

„TIPOGRAFIA TRIBUNA POPORULUI“

1901.

LUPTA PENTRU NAȚIONALITATE.

Vorbirea

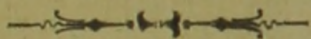
rostită

în adunarea generală dela 2/15 Maiu

a congregațiunei comitatului Brașov

de

VASILIE GOLDIȘ.

Arad,

Tipogr. fla „Tribuna Poporului“

1901.

Ilustrisime D-le Președinte!

Onorată Congregațiune Comitatensă!

Comitatul Trei-Scaunelor a aflat de bine să trimită parlamentului țerii o adresă, în care cere desființarea legii din 1868, numită „despre egala îndreptățire a naționalităților“. Adresa aceasta a fost trimisă tuturor municipiilor din țeară, ca să o primească și dînsele de a lor și să petiționeze în același înțeles la parlament. Și eată de fapt municipiile, cari până acum în adunările lor au avut la ordinea zilei chestiunea aceasta, cele mai multe au primit adresa Trei-Scaunelor și au hotărît să petiționeze la parlamentul țerii, asemenea celor din Trei-Scaune, cerând, ca legea despre „egala îndreptățire a naționalităților“ să fie desființată. Chiar și congregațiunea comitatului Făgăraș încă a luat-o la cunoștință. Adresa aceasta o avem acum și noi, municipiul comitatens al Brașovului, la ordinea zilei.

Nu știu, ce hotărîre va aduce în chestiunea aceasta majoritatea municipiului nostru, care și ea se compune din nemaghiari. Țin însă să precisez punctul meu de vedere în afacere și cred, că acest punct de vedere va fi în conformitate cu vederile Românilor din statul-ungar.

Drept să Vă spun, pe mine ca Român adresa domnilor din Trei-Scaune *nu mă neliniștește*. Chiar dacă parlamentul țării, intrând în vederile entusiaștilor Maghiari din Săcuime, ar crede, că va desființa naționalitățile nemaghiare prin abrogarea unei legi, care cel puțin prin titlul său a recunoscut până aci existența unor „naționalități” în Ungaria, pe mine nici chiar această eventualitate nu mă neliniștește. Căci, domnilor, după mărturia neînșelătoare a istoriei, *popoarele nu se înființează prin legi și nici nu se desființează prin legi*. Chiar dacă legea despre „egala îndreptățire a naționalităților” n’ar mai exista, totuși, să mă credeți, domnilor, poporul românesc de sub coroana Sfântului Ștefan nu va înceta să viieze. *Existența unui popor este condiționată mai presus de toate dela puterea lui de viață.*

Și dacă noi, poporul românesc, am fi vrednici de perire, va trebui să perim, chiar de s'ar osteni Maghiarii să ne susțină prin sute de legi. Tot astfel poporul românesc din Ungaria și Ardeal, având putere de viață în sine, nu va înceta să existe nici în casul acela, când parlamentul patriei noastre în locul legii „despre egala îndreptățire a naționalităților“ ar aduce o lege, prin care ar hotărî anume, că în Ungaria afară de Maghiari alte naționalități nu mai există. De-om avea putere de viață în noi, vom trăi, de-om fi dați morții, vom muri.

Ci noi Românii, să mă iertați, Domnilor, *avem mare încredere în puterea noastră de viață.* Și nu fără cuvânt. Istoricienii fraților nostri Maghiari ne zic, că suntem numai niște venetici în țeara aceasta. Peste tot, venetici suntem noi toți Românii pe malul stâng al Dunării. Așa, unul câte unul, doi câte doi, mânănd dinaintea noastră turmele de oi, am venit aici și ne-am așezat, niște bieți ciobani, cu fluierul nostru, prin văile Carpaților, bune de pășunat. *Dar' ciobanii aceștia trebuie că au fost năzdrăvani.* Că ei au venit p'aci eac' așa prin secolul al treisprezecelea ori cel

mult al doisprezecelea și peste o sută de ani neamurile ciobanilor înființează două puternice principate românești, iar *Mircea cel-Bătrân* la Rovine nimicește puterile lui *Baiazid Fulgerul*, care la Nicopoli culcase la pământ floarea cavalerilor din Vestul întreg al Europei. Noi însă am umplut Ardealul și Țeara-Ungurească până aproape la Tisa, un lucru curios și foarte ciudat, tocmai până la marginile de odinioară ale Daciei lui Traian. Și deoarece-ce cu obârșia noastră din niște ciobănei răsleți am putut săvârși toate lucrurile acestea, noi Românii, să ne iertați, domnilor, avem mare încredere în puterea noastră de viață. Azi frații nostri țin pază la gurile Dunărei și răspândesc lumina civilizațiunii în Orient, eară noi suntem credincioși patriei noastre și toate năsuințele noastre se îndreptează spre cultură și înaintare în bunurile sufiești.

Suntem liniștiți și pașnici. Oricâte piedeci ni-s'ar pune în calea dezvoltării noastre spre idealurile mari ale omenirii, noi cu munca furnicii le dăm la o parte pe toate și la toate șicanele dușmanilor noi zimbim, ca omul, care știe că are să ajungă

unde dorește, zimbim și — trecem înainte. Așa facem și acum. Desființarea legii de naționalități nu va să zică desființarea poporului românesc din Ungaria și Ardeal. *Alios vidimus ventos*, — și tot nu am perit. Nici fără legea aceasta nu vom peri.

Nu mă neliniștește deci adresa entusiaștilor Maghiari din Trei-Scaune ; dar', domnilor, ea *nici nu mă supără* chiar. Căci te superi, când perzi ce ai, dar' nu înțeleg, la ce să te superi, când perzi ce n'ai ? Voiu arăta mai la vale, că legea „despre egala îndreptățire a naționalităților“ chiar dela început a fost făcută mai mult numai pentru ochii lumii, dar' nici odată conducătorii compatrioților noștri Maghiari n'au avut gândul serios să aplice legea aceasta cu sinceritate și în conformitate cu spiritul frăției adevărate între popoarele patriei comune. Legea aceasta are 29 de paragrafi, și eu aș pute dovedi din propoziție în propoziție, că unele dispozițiuni ale acestei legi nici-odată nu au fost practicate în viața constituțională a statului-ungar ; altele au fost scoase din vigoare prin hotărâri ulterioare ale legislativei, și earăși altele prin ordinațiuni ministeriale, ori

chiar numai prin practica domnilor diregători ai jurisdicțiunii ori ai administrațiunii. Paragrafi 1—3 ai legii de sub întrebare dispun dreptul cetățenilor de a-și pute folosi limba maternă în administrațiune. Chiar aici însă, într'un municipiu locuit aproape exclusiv de Sași și Români, d-voastre ați fost de atâtea ori martori, cum reprezentantul guvernului în diferite rânduri voia să despoaie de dreptul acesta pe colegul nostru Dr. Murășanu. Și dacă puterea de stat ici-colea din resoane de oportunitate mai permite aplicarea dispozițiunilor acestor paragrafi, o face cu fața acră, vezi că-l pare rău că trebuie s'o facă și astfel chiar aplicarea acestor paragrafi, unde se face, — căci se face foarte rar, — produce mai mult amărăciune și zizanie, în loc să producă pace și bunăvoină. Mergeți în comitate și veți vedé, că în comune, unde nici poveste de Maghiari, toate protocoalele, toate condicele sunt purtate exclusiv în limba maghiară, pe care locuitorii nu o înțeleg. Paragrafi 7—13 ai legii regulează folosirea limbei materne a cetățenilor la tribunale. Spre pildă § 12 glăsuște așa : „A felebbezett perekben, ha azok nem

magyar nyelven folytattatnak vagy nem magyar okmányokkal vannak ellátva, a felebbviteli bíróság mind a pert, mind az okmányokat, a mennyiben szükséges, magyarra fordíttatja azon hiteles fordítók által, a kik a felebbviteli bíróságoknál államköltségen lesznek alkalmazva s a pert ezen hiteles fordításban veszi vizsgálat alá. Leküldetvén a per az illető első bírósághoz, ez köteles lesz a felebbviteli bíróság végzését, határozatát vagy ítéletét minden egyes félnek azon nyelven is kihirdetni s illetőleg kiadni, a melyen ez azt kívánja, a mennyiben az a nyelv a bíróságnak ügykezelési vagy a törvényhatóságnak valamelyik jegyzőkönyvi nyelve volna.“ 1) — Am cetit textul ungurește, căci legile țării nu sunt traduse oficios în limba română, cu toate că §-ul 1 al legii

1) În procese apelate, dacă acestea nu decurg în limba maghiară sau nu sunt provăzute cu documente ungurești, judecătoria de apel atât procesul, cât și actele, întru cât e necesar, le traduce în limba maghiară prin traducători, cari vor fi aplicați la judecătoria de apel pe spesele statului, și procesul îl va desbata în această traducere autentică. Fiind procesul retrimis la judecătoria primă respectivă, aceasta va fi îndatorată a publica și respective a extrada decusul, hotărîrea sau sentința judecătoriei de apel fiecărei partide în acea limbă, în care partida o dorește, întru-cât limba aceea ar fi una dintre limbile protocolare ale judecătoriei sau ale municipiului.

de sub întrebare dispune : „a törvények magyar nyelven alkottatnak, de az országban lakó minden más nemzetiség nyelvén is hiteles fordításban kiadandók.“¹⁾—Am citat numai paragraful acesta al 12-lea, pentru ca D-voastră să vedeți, că nici o literă nu mai este în vigoare dintr'însul. Ba ce e mai mult, D-voastre știți, că mult onoratul domn președinte al tribunalului din loc nu mai primește nici chiar plenipotențele advocaților, decât numai în limba maghiară și toate actele făcute în limbă nemaghiară trebuiesc traduse pe ungurește cu spese enorme pe cheltuiala partidelor. Apoi, domnilor, la ce ne mai trebuie lege „despre egala îndreptățire a naționalităților ?“ Noi mulțumim frumos pentru așa „egală îndreptățire“. Să luăm, spre pildă, paragraful 17 : „A közoktatás sikere, a közművelődés és közjólét szempontjából, az államnak is legtöbb célja lévén, köteles ez az állami tanintézetekben a lehetőségig gondoskodni arról, hogy a hon bármely nemzetiségű, nagyobb tömegekben együtt-élő polgárai az általok la-

1) Legile se alcătuesc în limba maghiară, dar' ele au să fie edate și în traducere autentică în limba fiecărei alte naționalități din țeară.

kott vidékek közelében anyanyelvö-kön képezhessék magukat egészen addig, hol a magasabb akadémiai képzés kezdődik.“ 1) — Ei, domnilor eu vă întreb : cunoaște cineva dintre d-voastră în toată Țeara Ungurească o singură școală de stat, unde copiii cetățenilor nemaghiari să fie instruiți în limba maicii lor, până unde se începe instrucțiunea academică ? Există, spre pildă, în Țeara Ungurească un singur gimnasiu de stat cu limba de propunere românească ? Eu nu cunosc nici unul. Știu însă, că la Făgăraș, un comitat locuit aproape exclusiv de Români, statul a înființat acum de curând un gimnasiu unguresc. Și asta se numește „egala îndreptățire a naționalităților“ în Ungaria !

Să vedem paragraful următor, al 18-lea : „Azon területeken létező vagy felállítandó állami közép és felső tanodákban, a melyeken egynél több

1) Din punct de vedere al culturei și al bunăstării publice fiind succesul învățământului public totodată și cea mai însemnată țintă a statului, aceasta este onligat, întru cât numai se poate, a se îngriji, ca în institutele de învățământ ale statului cetățenii de orî-ce naționalitate ai patriei, cari trăesc împreună în masse mai mari, în apropierea ținuturilor locuite de dinșii, să se poată cualifica în limba lor maternă până la gradul, unde se începe învățământul mai înalt academic.

nyelv divatozik, azon nyelvek mindenikének részére nyelv- s irodalmi-tanszékek állítandók“. 1) Aşa cred, că în Braşov şi în comitatul Braşovului limba românească doar' este acasă, „divatozik“. Intrebaţi însă pe dl prodirector Rombauer, la şcoala superioară reală de stat, pe care o conduce D-Sa, înfiinţat-a statul catedră de limba şi literatura română?

„Valakinek nemzetisége ezután sem tekinthető az országban létező bármely hivatalra vagy méltóságra való emelkedés akadályául. Sőt inkább az államkormány gondoskodni fog, hogy az országos birói és közigazgatási hivatalokra s különösen a főispánságokra a különböző nemzetiségekből a szükséges nyelvekben tökéletesen jártas s másként is alkalmas személyek a lehetőségig alkalmaztassanak“. 2)

1) În institutele de învăţământ medii şi superioare ale statului, existente sau cari au a se înfiinţa în acele ţinuturi, unde se vorbesc (divatozik) mai multe limbi, — au să se institue catedre de limbă şi literatură pentru fiecare dintre limbile acestea.

2) Naţionalitatea cuiva nici de-aci încolo nu poate fi privită ca piedecă la avansarea în orice oficiu sau dignitate existentă în ţeară. Din contră, guvernul statului mai ales se va înpriji, ca în oficiile judecătoreşti şi administrative ale ţării, şi îndeosebi la fişpanate să fie aplicate, întru cât numai se poate, persoane de diferite naţionalităţi, cari şi de-altfel sunt apte şi deplin perfecte în limbile trebuitoare.

Aşa glăsuşte §-ul 27 al legii despre egala îndreptăţire a naţionalităţilor.—Sunt în vîrstă de 40 de ani, dar' de cînd mă ştiu, n'am văzut şi nici n'am auzit despre vre-un fişpan de Român în Țeara-Ungurească. Au fost, înainte de a se face legea aceasta; după-ce s'a adus însă legea, nu au fost. Este însă de prisos a dovedi mai amănunţit, că în Ungaria articolul 44 de lege din 1868 nu se mai respectează. Toată lumea o ştie, Maghiari şi nemaghiari, deopotrivă. Legea aceasta nici nu s'a făcut pentru noi, ci pentru ochii dinastiei şi ai Europei. Domnii Maghiari se supără, chiar dacă le şi aminteşti numai de legea aceasta. Sunt om de şcoală şi am scris în anii trecuţi o „Constituţie a patriei“ pentru şcoalele populare româneşti. Am înaintat-o spre aprobare. Recensentul a aflat însă greşeli în ea şi ministrul a cerut să le corectez. Am corectat tot, ce mi-s'a obiecţionat. Că hîr, că mîr, cartea tot nu corespunde şi nu poate fi aprobată. Atunci mi-a răsărit o idee în cap. Am scos din cărticică capitolul, care tracta despre „egala îndreptăţire a naţionalităţilor“ în dulcea noastră patrie şi am înaintat cartea

din nou spre aprobare. Și să vezi, imediat opșorul meu a aflat aproba-re-a dlui ministru, căci recensentul acum o declarase foarte „hazafias“, patriotică.

Pentru noi de fapt legea aceasta nu există. Ea este curat „nesze semmi, fogd meg jól“¹⁾, un proverb, care absolut nu se mai află în altă limbă europenească.

Noi Românii deci, nu ne supărăm pentru adresa compatrioților noștri din Săcuime, căci dumnealor vreau să ne ia ceea-ce nu avem.

Nu mă neliniștește deci adresa entusiaștilor Maghiari din Trei-Scaune, nici nu mă supără; dar, domnilor, ea nici nu mă surprinde chiar. Cunoscătorul istoriei moderne a Ungariei știe, că legea din 1868 despre egala îndreptățire a naționalităților Maghiarii au adus-o, împinși de o forță majoră, ca o concesiune din partea lor pentru posibilitatea pactului dela 1867/8 cu dinastia. Credința arătată tronului în anii furtunoși 1848/9 din partea popoarelor nemaghiare ale Ungariei, dinastia nu a putut-o nesocoti cu desvîrșire. Așa Maghiarii au trebuit să primească poama acră a legii despre

1) Eaca nimica, ține-o bine.

egala îndreptăţire a naţionalităţilor din Ungaria.

Dar chiar stilisarea acestei legi s'a făcut cu admirabilă şiretenie, ca să îngăduie ori-ce intervertire. Nici odată legea aceasta nu a fost aplicată cu sinceritate şi în conformitate cu intenţiunea, care a produs-o. Căci aplicarea ei era şi este până astăzi în contradicere cu politica conducătoare a guvernărilor nostri. Incepând cu Tisza Kàlmàn, toţi preşidenţii consiliilor de ministri după vremuri au declarat în plin parlament, că scopul final al politicii oficiale în Ungaria este crearea statului naţional maghiar. Acest ideal a scos din echilibriu puterea de judecată a poporului maghiar. Produc o dovadă.

Articolul de lege IX din 1868 asigură autonomia bisericii greco-orientale sârbeşti şi româneşti. Pe temeiul acestei legi fundamentale biserica greco-orientală a Românilor 'şi-a organizat autonomia prin Statutul-Organic, sancţionat de Majestatea Sa Regele şi semnat de ministrul instrucţiunii publice şi al cultelor. Pe când era preşedinte al consiliului de ministri, dl BÀNFFY Dezső, marele pandur al Ungariei, dînsul a declarat, că Sta-

tutul-Organic a fost aprobat în mod pripit, eară bărbatul de încredere al acestui ministru șovinist, pseudo-istoricianul Jancsó Benedek, într'un articol mai recent, publicat în „Buda-pesti Hirlap“ aruncă în vileag ideia, că la cea dintâiu ocasiune guvernul țerii va trebui să revideze Statutul-Organic al bisericei gr. or. românești. Bine înțeles, revisuirea aceasta va trebui să producă un rezultat mai apropiat de idealul statului național maghiar.

Evident, politica oficioasă a statului ungar pândește momentul, pentru-ca instituțiunile publice din țeară să le aducă în deplină consonanță cu statul național maghiar. Pe mine deci adresa domnilor din Trei-Scaune nu mă surprinde. Sunt chiar convins, că nu este departe timpul, când parlamentul țerii va face pe placul domnilor din Săcuime. Noi Românii însă nu avem cuvinte să fim supărați pentru aceasta. Ba chiar veselii trebuie să fim. Ne plângem mereu, că drepturile noastre firești sunt călcate în picioare. Atunci însă guvernul țerii deschide cartea legilor și arată lumii legea despre „egala îndreptățire a naționalităților“. Poftească,

scoată-o acum din cartea legilor. Nici mai bine, nici mai rău. Va fi însă în cartea legilor ungurești cu o minciună mai puțin. *Clara pacta, boni amici.*

Nu mă neliniștește deci adresa înflăcăraților Maghiari din Trei Scaune, deoarece-ce am convingere întemeiată, că poporul românesc din Ungaria și Ardeal și fără legea aceasta va urma înainte a se desvolta pe basa firei sale etnice. Nici nu mă supără petiția Săcuilor, căci ei cer, ca parlamentul să ne răpească ceea-ce nu avem, dar' cererea aceasta nici nu mă surprinde, căci de treizeci de ani politica guvernanților nostri într'una lucrează într'acolo, ca din Ungaria poliglotă să facă stat național maghiar.

Și totuși, domnilor, adresa Săcuilor mă umple de mâhnire. Pentru-ce? Pentru-că ea constituie o nouă dovadă despre aceea, că Maghiarii, compatrioții nostri, orbiți de fantomul unei utopii naționaliste, zgudue cu un zeu nebun la temelile statului, din care facem parte cu toții. Cel-ce a studiat cu pătrundere istoria Europei-orientale, știe, că monarhia austro-ungară a rezultat din necesitatea firească a

conservării de sine, care a îndemnat pe micile popoare adunate de soarte pe Valea-Dunării de mijloc, ca să se apere cu puteri unite în contra celor trei puteri mari, cari încunjură aceste popoare: Turci, Ruși și Germani. „*Viribus unitis*“, — este deviza luminatului nostru Monarch, „*viribus unitis*“ este temelia statului austro-ungar. Se înțelege, că această unire a puterilor trebuie să resulte din interesul firesc al tuturor popoarelor. Toate trebuie să aibă interes viu, ca monarchia aceasta să existe și să înflorească. Interesul acesta numai până atunci va exista, până când popoarele monarchiei vor simți, că monarchia aceasta este scutul cel mai bun al vieții lor etnice. „*Egală dreptate tuturor*“, — numai pe acest cuvânt se pot întovărăși micile popoare într'un stat puternic, ca să se apere unii pe alții, cei mici și slabi, în contra celor mari și puternici. Pentru aceea stă scris pe poarta Burgului din Viena: „*Justitia est regnorum fundamentum*“.

„O mare și puternică monarchie pe valea Dunării de mijloc este necesitate istorică pentru popoarele

mici, cari locuiesc în valea aceasta. Intre popoarele, cari împopulează bazinul dunărean, nisuița spre alianță totdeauna a fost vie. În timpuri abia trecute, aceasta era motivată prin pericolul mohamedanismului. În proporțiunea, în care crește acesta, ia dimensiuni și se întărește și tendința de federalizare, care după bătălia dela Mohács, la 1526, a dat naștere Austro-Ungariei de azi. Ideea fundamentală, așadară, pe care se întemeiază fondarea statului habsburgic, este de a grupa popoarele mici în bazinul dunărean, cari izolate nu pot rezista agresiunilor din afară, într'o comuniune de stat viguroasă. Tendința aceasta se susține și astăzi. E drept, că pe aceste popoare icuite între marile națiuni europene, astăzi nu le mai amenință nici un pericol din partea semilunei, dar' în schimb un dușman și mai periculos a început să se ivească dinspre Nord. De când a ajuns independentă, România se alipește tot mai mult și cu mai mare credință de monarhia noastră. Pentru România alipirea la tripla-alianță însemnează singurul scut în contra îmbrățișă-

rii omoritoare a Rusiei. O Austro-Ungarie puternică pentru România e cel mai mare interes de conservare proprie. Pentru aceea așa numita irredentă română e o născocire a unui cap descreerat. Anexiunea de teritorii române din Austro-Ungaria ar trebui să fie precedată de nimicirea acestui stat, ear lucrul acesta ar produce cu necesitate matematică contopirea României în valurile rusești. Rațiunea îi oprește pe Români dela astfel de aspirațiuni și sinucidere“.

Am reprodus aci cuvintele dlui Dr. George Popovici, istețul politician din Bucovina, care în Delegațiunile din anul trecut ale monarhiei austro-ungare cu multă înțelepciune a știut să releveze situațiunea tristă, în care politicește se află Români din Ungaria și Ardeal, din cauza nesațiosului șovinism maghiar. Într'adevăr. Instinctul poporului nostru ne spune, că monarhia habsburgică este „*conditio sine qua non*“ a naționalității românești. Nu a Românilor din Austro-Ungaria, ci a națiunii românești peste tot. Pentru aceea noi suntem fii credincioși ai patriei

noastre și dorim din tot sufletul nostru întărirea și prosperarea statului habsburgic. Dorim înflorirea acestui stat, fiind că suntem convinși, că el asigură mai cu tărie existența noastră națională. Acesta este pentru noi rostul istoric al monarhiei habsburgice, și în legătură cu Austria acesta e și rostul statului-ungar. Să asigure existența și dezvoltarea spre fericire a diferitelor sale popoare. Popoarele acestea sunt mici și slabe unul fără de altul. Toate împreună formează o tărie mare în contra dușmanilor din afară. „In hospitibus et adventitiis viris tanta inest utilitas, ut digne sexto in regalis dignitatis loco ponit haberi. Nam unius linguae uniusque moris regnum imbecille et fragile est.” Așa învață întemeietorul statului-ungar Sf. Ștefan pe fiul său Emeric. Să cinstească toate popoarele din țeara sa, căci numai puterile lor unite „perterritant exterorum arrogantiam.” Că noi Românii iubim patria noastră ungară și dorim din tot sufletul nostru înflorirea ei, deoare-ce avem credința, că Ungaria este scut puternic pentru existența noastră națională.

Politica modernă a statului-ungar voește să ne răpească credința aceasta. Politicianii maghiari voesc să nimicească rostul istoric al statului ungar. Dar în lumea aceasta ori-ce lucru trebuie să peară, dacă 'și-a perdut rostul existenței sale. În urma stărilor produse de șovinismul compatrioților nostri maghiari a putut fericitul Augustin Tréfort să vadă deja în Ungaria semnele disoluțiunii.

Primejdia aceasta numai așa se poate înlătura, dacă politica Ungariei se va aduce în deplină consonanță cu rostul istoric al statului ungar.

În lunile acestea a ieșit de sub tipar opul politic al unui distins Maghiar, „A magyar államiság fejlődése“¹⁾, de Beöthy Ákos. „Tehát mikor baj van, — zice dl Beöthy — és a rendszer meghiúsul, nincs más, mint visszatérni az alapgondolatra, mely rendesen meg lett hamisítva, visszatérni arra az utra, melyen a kezdeményezők jártak, és mely el lett hagyva.“²⁾

Este ideia exprimată deja de

1) „Desvoltarea vieții de stat ungar.“

2) Când e rău, va să zică, și când sistemul comite greșeli, atunci nu rămâne alta, decât reîntoarcerea la concepția fundamentală, care de obicei a fost falsificată; reîntoarcerea la calea, pe care au umblat inițiatorii și care a fost părăsită.

Sallustius : „Omne imperium facile his artibus retinetur, quibus initio partum est.“ Și se știe, domnilor, că *statul ungar* nu l'a înființat Arpad cu sabia, ci l-a creat sf. Ștefan cu înțelepciunea. Să ne întoarcem, domnilor, la rostul istoric al statului-ungar. *Mulțumirea* tuturor popoarelor Ungariei poate asigura numai viitorul patriei noastre. Legile trebuesc să fie astfel, ca cetățenii de binele lor să fie îndemnați a-și vërsa și sângele pentru legile lor. Ce lege este aceea, pentru care respectul îl câștigă baionetele? Vai și amar de țeară, unde credința și supunerea față de legi o asigură pușca și tunul !

Răi patrioți sunt așa-dară aceia, cari vreau să creeze într'un stat legi, pe cari majoritatea cetățenilor le urăsc. Academia maghiară a premiat poema dramatică a lui Palágyi Lajos, în care străbunul Maghiarilor Magor din Scythia exclamă :

De római nép jött

És véle az önkény,

Rabszolgai járom,

Melynek neve törvény !

Hazàt ada Roma
Sirig ide kötve ;
Iaj, de szabadsàgom
Elvette örökre ! 1)

Vreau Maghiarii, ca pentru majoritatea cetătenilor legile țerii să fie jugul tiranilor ?

Cum iubi-vom noi patria aceasta, când ea voește să ne ia ceea-ce avem noi mai scump, naționalitatea noastră ?

Dacă statul prin politica lui decretează moartea nemaghiarilor din Ungaria, oare ce interes vor mai ave aceștia pentru existența acestui stat ? In locul unirii puterilor, frații Sécui doresc desbinare și ură, pentru aceea ei sunt rău-voitori patriei noastre. Nu desființarea legii de naționalități va asigura mărirea și viitoriul patriei noastre, ci tocmai din contră, crearea unei legi de naționalități, care să mulțumească pe deplin pe toți cetățenii nemaghiari ai Ungariei. Pentru aceea din patriotism curat resping cu indignare adresa comitatului Trei-Scaune și mă alătur la propunerea făcută în cestiunea aceasta din partea clubului comitatens român.

1) Dar' a venit popor roman și cu el autocrația, jugul de sclăvie, al cărui nume-l lege ! Roma nă-a dat patrie, legându-ne de ea pân' la mormânt ; dar' vai, libertatea mă-a luat-o pe vecie !

no. 2671.